

شیخ بهایی

اربعین (شیخ بهایی)

شمس الدین محمد خاتون آبادی

ویرایش: حسین استادولی

شیخ بهایی، محمد بن حسین، ۹۵۳-۱۰۳۱ ق.
اربعین (شیخ بهایی) / ترجمه شمس الدین محمد خاتون آبادی، حسین استاددلی
۶۴۰ ص، تهران، حکمت، چاپ سوم ۱۳۸۹ ش / ۱۴۳۱ ق
شابک: 978-964-8713-82-4
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات دنیا
الاربعین، فارسی، اربعینات - قرن ۱۰ ق
احادیث شیعه - قرن ۱۰ ق.
خاتون آبادی، محمد بن علی، قرن ۱۱ ق، مترجم
استاددلی، حسین، ۱۳۳۱- ویراستار
ردمبندی کنگره: ۱۲۸۷ ۴۰۴۱ الف ۹۴ ش / BP۱۴۳
ردمبندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی: ۱۵۶۸۰۷۸

مؤسسه انتشارات حکمت

اربعین (شیخ بهایی)

شمس الدین محمد ستارون آبادی، حسین استادولی

چاپ اول ۱۳۹۲ ش/ ۱۴۰۴ ق/ ۱۰۰ نسخه/ ۳۰۰۰ تومان

حروفچینی صفحه آرایی: انتشارات حکمت

چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر کیمیای حضور

تهران، خیابان انقلاب، ابتدای ابوریحان، شماره ۱۴، کد پستی ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۴

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است)

www.hekmat-ins.com

info@hekmat-ins.com

سامانه پیام کوتاه: ۰۲۱۶۶۹۵۰۹۸۷

تلفن: ۱۲۹۲۶۶۴۶-۱۵۸۷۹۶۶۴۱۵۸۷۹-۶۶۴۰۶۵۰۵-۶۶۴۰۶۵۰۵

فهرست

صفحه	عنوان
	سخن ناشر
	شرح حال مترجم
۱۵	تقریظ مؤلف جهت مترجم
۱۶	مقدمه مترجم
۲۱	مقدمه مؤلف
۴۷-۲۳	حدیث اول: ثواب حفظ کردن چهل حدیث
۳۰-۲۵	شرح رجال سند
۳۱	مراد از حفظ احادیث
۳۲	طرق تحمّل حدیث
۳۳	معنی حدیث
۳۴	معنی صحابی و تابعی
۳۴	تعیین نوع حدیث در کلام پیامبر صلی الله علیه وآله
۳۵	نمایش اول: دانستن معنی حدیث آیا در حصول ثواب مذکور شرط است یا نه؟
۳۶	آیا معنی حدیث را می توان حدیث گفت یا نه؟
۳۷	نمایش دوم: در بیان آنکه مراد به اتمت، جمیع اتمت است یا بعض اتمت؟
۳۹	نمایش سوم: حکم نقل حدیثی که مشتمل باشد بر چند حکم مربوط بهم
۴۰	تجویز جدا کردن در نقل حدیثی که چند فقره داشته باشد و هریک را حکمی باشد
۴۱	نمایش چهارم: استدلال به حدیث مذکور در حجّیت خبر واحد
۴۴	انجام: بیان معنای فقه

۶۷-۴۹

حدیث دوم: صفات اولیاء الله

۵۱

شرح رجال سند

۵۳

تفسیر معرفت و عرفان

۵۵

بیان اینکه بهشت را عوض عمل صالح می دهند یا به تفضل؟

۵۶

علت تأکید در کلام حضرت

۵۸

تساوی مرتبه خوف و رجا

۵۹

نمایش: عدم شناخت کینه حق تعالی

۶۲

طراز: مراتب معرفت

۶۴

انجام: صفات اولیاء الله

۶۵

فضیلت تفکر و ذکر

۶۶

معنی حکمت

۷۸-۶۹

حدیث سوم: اهمیت اول وقت نماز

۷۳

تشبیه گناهان به آتش، و نماز به آب

۷۵

نمایش: در بیان اینکه نمازهای پنجگانه در گناهان می نماید

۷۸

انجام: توضیحی در باره تکفیر گناهان

۱۲۵-۷۹

حدیث چهارم: وضوی بیانی امام باقر علیه السلام

۸۳

معنی استعانت مکروه در عبادت

۸۶

نمایش اول: در بیان لزوم شستن رو از بالا به زیر

۸۹

نمایش دوم: در تحدید وجه، و بیان حد لازم برای شستن

۹۳

حد وجه از نظر مؤلف

۹۴

در اینکه امرارید در حالت شستن رو واجب است یا نه؟

۹۵

در اینکه در شستن جمیع روی رعایت اعلی فاعلی واجب است یا نه؟

۹۶

نمایش سوم: در اینکه ترتیب در وضو واجب است یا نه؟

۱۰۲

نمایش چهارم: در اینکه مسح به آب تازه جایز است یا نه؟

۱۰۵

نمایش پنجم: در وجوب مسح پاها و مناظره شیعه و سنی

۱۰۷

مبحث اختلافی که در مسح و غسل پاها واقع است

۱۱۰

جواب مناظره قائلین به غسل پاها

۱۱۱

نظر محیی الدین اعرابی

۱۱۴

نمایش ششم: در تعریف کعب

صفحه	عنوان
۱۸۵-۱۹۰	حدیث هشتم: زکات اموال و زکات اجساد
۱۸۸	تفسیر مفردات حدیث
۱۹۰	بحث ادبی در مفعول مطلق
۱۹۱-۲۱۵	حدیث نهم: خطبه رسول الله صلی الله علیه وآله در فضیلت ماه مبارک رمضان
۱۹۸	تفسیر مفردات حدیث
۱۹۹	بحث ادبی در «فای عطف»
۲۰۰	توجیه تأکید به «إِنَّ» در کلام حضرت
۲۰۱	اهمیت ماه مبارک رمضان
۲۰۲	فرق مسکین با فقیر
۲۰۷	مراد از رجم و خویشاوندی
۲۰۹	مراد از کلمه «سبعین»
۲۱۰	اقسام عدد
۲۱۱	انواع و درجات ورع
۲۱۳	نمایش اول: در اینکه حمل «خَطْبَتَا» بر تضمین معنی «وَعَطْنَا» است
۲۱۴	نمایش دوم: در چگونگی وزن اعمال
۲۱۵	انجام: توجیه «فی» ظرفیت در کلام امام علیه السلام
۲۱۷-۲۲۳	حدیث دهم: اهمیت حج
۲۲۱	تفسیر مفردات حدیث
۲۲۲	انواع گناهان
۲۲۵-۲۳۷	حدیث یازدهم: جهاد با نفس
۲۲۸	تفسیر مفردات حدیث
۲۲۸	جهاد با نفس
۲۳۰	نمایش: در فضیلت جهاد با نفس و تنبیه آن
۲۳۱	تقسیم شبانه روز به بیست و چهار ساعت و خزاین آن
۲۳۳	انجام: در وقوع نفس ناطقه در میان قوای متضاده
۲۳۴	انسان نمونه عالم اکبر
۲۳۵	انواع صفات انسان
۲۳۹-۲۵۰	حدیث دوازدهم: امر به معروف و نهی از منکر و شرایط آن
۲۴۳	تفسیر مفردات حدیث

صفحه	عنوان
۱۱۹	تفصیل اجمال
۱۲۲	تعریف بوعلی سینا از کعب
۱۲۴	نظر شارح «کشاف» و فاضل نیشابوری
۱۲۵	انجام: رد اشکال شهید بر علامه
۱۴۵-۱۲۷	حدیث پنجم: وضوی بیانی امیرالمؤمنین علیه السلام
۱۳۳	تفسیر مفردات دعای وضو
۱۳۴	بحث ادبی در مورد «اللهم»
۱۳۶	بحث ادبی در مورد تضمین
۱۳۷	نمایش اول: در اختلاف نُسج دعا
۱۳۸	نمایش دوم: در معنای طلب تلقین حجت در قیامت
۱۴۱	نمایش سوم: تحقیق در کلمه «بسم»
۱۴۲	نمایش چهارم: حکم شستن مرتبه دوم در وضو
۱۴۴	انجام: بیان اندازه آب وضو
۱۶۵-۱۴۷	حدیث ششم: کیفیت تیمم
۱۵۰	تفسیر مفردات حدیث
۱۵۳	نمایش اول: در اینکه قول پیغمبر صلی الله علیه و آله به عمار تمسخر نیست
۱۵۵	حکایت شوخی پیامبر با پیر زال
۱۵۶	نمایش دوم: در اینکه زدن دست بر زمین، جزء تیمم است یا نه؟
۱۵۸	طراز: آیا در تیمم مسح جبهه کافی است یا مسح تمام روی واجب است؟
۱۵۸	نمایش سوم: در بیان آنکه یک مرتبه زدن دست بر زمین در مطلق تیمم کافی است یا نه؟
۱۶۳	انجام: آیا در تیمم، علوق تراب شرط است یا نه؟
۱۸۴-۱۶۷	حدیث هفتم: صلاة حماد بن عیسی
۱۷۳	تفسیر مفردات حدیث
۱۷۴	خشوع در نماز
۱۷۵	وقف در قرائت و اقسام آن
۱۷۸	تفسیر «سبحان الله»
۱۸۰	نمایش اول: فرق میان مرد و زن در آداب مذکور
۱۸۲	نمایش دوم: فرق میان سجود برائف و إرغام
۱۸۳	انجام: حکم خواندن سوره توحید در هر دو رکعت از یک نماز

صفحه	عنوان
۲۴۴	نمایش اول: در وجوب عینی یا کفایی امر به معروف و نهی از منکر
۲۴۷	نمایش دوم: در شروط اربعه امر به معروف و نهی از منکر
۲۴۹	انجام: در شرط پنجم امر به معروف و نهی از منکر
۲۵۹-۲۵۱	حدیث سیزدهم: اجمال در طلب روزی
۲۵۵	تفسیر مفردات حدیث
۲۵۶	نمایش: در اینکه آیا حرام نیز رزق است؟
	حدیث چهاردهم: امامه امیر المؤمنین علیه السلام به شریح قاضی در مورد خانه ای که خریده بود.
۲۷۲-۲۶۱	
۲۶۳	فضیلت حضرت عبدالعظیم حسنی
۲۶۷	تفسیر مفردات حدیث
۲۷۱	انجام: توجیه عرفانی حدیث
۲۸۴-۲۷۳	حدیث پانزدهم: توبه عامل بنی امت و اداء حق الناس
۲۷۸	تفسیر مفردات حدیث
۲۷۹	نمایش: حرمت اعانت ظلمه اگر چه به فعل مباح باشد
۲۸۳	انجام: آشکار شدن احوال نشأه دیگر برای شخص در حال نزاع
۲۸۹-۲۸۵	حدیث شانزدهم: دعای اداء قرض
۲۸۸	ادا شدن قرض مصطفی (ره)
۳۱۷-۲۹۱	حدیث هفدهم: عصمت انبیاء علیهم السلام
۳۰۱	تفسیر مفردات حدیث
۳۰۴	نمایش اول: بحث معتزله با اشاعره در مسأله رؤیت
۳۰۷	نمایش دوم: تصحیح تقدّم جزا بر شرط
۳۰۹	نمایش سوم: در اینکه برهان پروردگار چیست؟
۳۱۱	ردّ مؤلف و زمخشری بر توجیهات مذکوره
۳۱۲	ردّ فخر رازی بر توجیهات مذکوره
۳۱۵	انجام: توجیه مفسران در آیه فتح
۳۲۴-۳۱۹	حدیث هیجدهم: صفات همنشین
۳۲۲	تفسیر مفردات حدیث
۳۲۳	ستایش عزلت و کناره گیری

۳۲۵-۳۳۱	حدیث نوزدهم: اوصاف رسول خدا صلی الله علیه وآله در تورات
۳۲۹	تفسیر مفردات حدیث
۳۳۳-۳۴۵	حدیث بیستم: نکوهش عبادت طاغوت و دوستی دنیا
۳۳۸	تفسیر مفردات حدیث
۳۳۸	معنی روح الله و کلمه الله در مورد عیسی علیه السلام
۳۳۹	طاغوت کیست؟
۳۴۰	نمایش اول: تشبیه حال ابناء دنیا به شخص آویخته در چاه
۳۴۱	نمایش دوم: اطلاق عبادت بر اطاعت ارباب عصیان به حسب حقیقت است
۳۴۳	انجام: در حقیقت عذاب قبر و کیفیت آن
۳۴۷-۳۶۳	حدیث بیست و یکم: علت اختلاف احادیث
۳۵۵	تفسیر مفردات حدیث
۳۵۸	نمایش: تحقیق در وضع حدیث و ذکر بعضی احادیث موضوعه
۳۶۲	انجام: اخبار غیبی امیرالمؤمنین علیه السلام
۳۶۵-۳۸۲	حدیث بیست و دوم: وصایای امیرالمؤمنین علیه السلام هنگام شهادت
۳۷۱	تفسیر مفردات حدیث
۳۷۳	نکوهش آرزوی دراز
۳۷۵	فرق خشیت با خوف
۳۷۹	انجام: توجیه استغفار معصومین علیهم السلام
۳۸۳-۳۸۶	حدیث بیست و سوم: لزوم پرهیز از گناهان
۳۸۷-۳۹۳	حدیث بیست و چهارم: نکوهش بدزبانی و بی حیائی
۳۹۰	تفسیر مفردات حدیث
۳۹۲	انجام: تفسیر وَ شَارَكُھُمْ فِی الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ
۳۹۵-۴۰۴	حدیث بیست و پنجم: حدیث آزادی بُریرہ و احکام مستخرجه از آن
۳۹۸	تفسیر مفردات حدیث
۴۰۰	نمایش اول: حکم حق فسخ نکاح کنیز آزاد شده
۴۰۲	نمایش دوم: حرمت صدقات واجب بر بنی هاشم
۴۰۴	انجام: در بیان آنکه آل نبی کیانند؟
۴۰۵-۴۲۱	حدیث بیست و ششم: صلاح حدید خداوند نسبت به بندگان، و نکوهش عُجب
۴۰۹	تفسیر مفردات حدیث

صفحه	عنوان
۴۰۹	هدایت و اقسام آن
۴۱۲	طرق هدایت الهی
۴۱۳	نکوهش عجب
۴۱۴	حبس اعمال از صعود
۴۱۸	یأس از رحمت خدا، و امید به آمرزش الهی
۴۲۳-۴۳۷	حدیث بیست و هفتم: احکام نذر و قسم
۴۲۶	تفسیر مفردات حدیث
۴۲۷	نمایش اول: مراد از نذر در عبارت حدیث
۴۳۰	نمایش دوم: حقیقت نذر و اقسام آن
۴۳۶	انجام: در لزوم رجحان داشتن نذر و یمن
۴۳۹-۴۴۳	حدیث بیست و هشتم: نمونه ای از داوری امیرالمؤمنین علیه السلام
۴۴۵-۴۴۹	حدیث بیست و نهم: آثار بد ثروت
۴۴۸	تفسیر مفردات حدیث
۴۵۱-۴۸۹	حدیث سی ام: شرح مناهای رسول خدا صلی الله علیه وآله
۴۵۷	تفسیر مفردات حدیث
۴۵۷	بحث ادبی در معنی «حَتَّى»
۴۵۹	نمایش اول: مراد از درخت میوه دار
۴۶۰	نمایش دوم: در نهی زن از تکلم در غیر ضرورت
۴۶۱	نمایش سوم: فرق میان نماز مقبول و مُجْزِی
۴۶۴	نمایش چهارم: حرمت غیبت و موارد جواز آن
۴۶۶	نمایش پنجم: در اینکه نفس اصرار بر صغیره، کبیره است
۴۶۷	نمایش ششم: در معنی گناه کبیره و عدد آن
۴۷۰	اقسام گناهان کبیره
۴۸۳	پاره ای دیگر از کبایر
۴۸۸	طراز: توجیه نظر امامیه در بیان کبایر
۴۸۹	انجام: در تعریف عدالت
۴۹۱-۴۹۹	حدیث سی و یکم: تسامح در ادله سنن
۴۹۴	تفسیر مفردات حدیث
۴۹۵	نمایش اول: وجه تسامح در ادله سنن از نظر امامیه

صفحه	عنوان
۴۹۶	نمایش دوم: وجه تسامح در ادله سنن از نظر عامه
۵۰۷-۵۰۱	حدیث سی و دوم: دعای شبیه هذلی در امور دنیا و آخرت
۵۰۵	تفسیر مفردات حدیث
۵۱۴-۵۰۹	حدیث سی و سوم: ثواب شاد ساختن مؤمنین
۵۱۲	تفسیر مفردات حدیث
۵۱۳	بحثی کوتاه در تجسم اعمال
۵۲۱-۵۱۵	حدیث سی و چهارم: پاره‌ای از حقوق اجتماعی
۵۱۷	تفسیر مفردات حدیث
۵۱۹	فضیلت فرو بردن خشم
۵۳۷-۵۲۳	حدیث سی و پنجم: در امت مؤمن در نزد خدای متعال، و ثواب نوافل
۵۲۷	تفسیر مفردات حدیث
۵۲۸	بحث ادبی در اسم و حر «ان»
۵۳۰	بحث ادبی در وصل و فصل
۵۳۱	دوستی دوجانبه خداوند و بنده
۵۳۳	نمایش اول: تأویلات تردید باری تعالی در فیض روح مؤمن
۵۳۴	نمایش دوم: رفع منافات میان اخبار کراهت مؤمن از موت و دوست داشتن آن
۵۳۶	انجام: مواضع چندی که سنت افضل است از واجب
۵۵۶-۵۳۹	حدیث سی و ششم: اقسام طالبان علم، و بقای حجت الهی
۵۴۴	تفسیر مفردات حدیث
۵۴۸	اقسام طالبان علم
۵۵۱	نمایش اول: در اثبات وجود صاحب الأمر علیه السلام
۵۵۲	نمایش دوم: دفع اشکال از طول عمر آنحضرت علیه السلام
۵۵۴	انجام: کلام محیی الدین عربی در باره صاحب الأمر علیه السلام
۵۷۷-۵۵۷	حدیث سی و هفتم: خشیت از خداوند، و نیت صادق
۵۶۰	تفسیر مفردات حدیث
۵۶۲	نمایش اول: تحقیق در صحت عمل به نیت ثواب یا ترس از عقاب
۵۶۶	نمایش دوم: نظریه مخالفان
۵۶۷	نمایش سوم: تعریف نیت و رفع پاره‌ای از اشکالات
۵۶۸	نمایش چهارم: در بیان لزوم نیت در عبادات

صفحه	عنوان
۵۷۰	نمایش پنجم: در ترکیب نیت از تصوّر و قصد فعل
۵۷۲	انجام: توجیهات مختلف در حدیث «نیت المؤمن خیر من عمله»
۵۷۹-۵۹۷	حدیث سی و هشتم: توبه و شرایط آن
۵۸۲	تفسیر مفردات حدیث
۵۸۵	نمایش اول: وجوب فوری توبه
۵۸۷	نمایش دوم: صحت توبه کسی که عزم برگناه نداشته باشد
۵۸۹	نمایش سوم: معنی توبه صوح
۵۹۲	نمایش چهارم: استحباب غفلت توبه و نماز آن
۵۹۵	انجام: لزوم قضای حقوق الله و حقوق الناس
۵۹۹-۶۲۶	حدیث سی و نهم: تمثّل مال و اولاد و عمل برای انسان در هنگام مرگ
۶۰۵	تفسیر مفردات حدیث
۶۱۲	حیوانات آواز عذاب قبر را می شنوند
۶۱۴	نمایش اول: عذاب قبر مربوط به عالم ملکوت است
۶۱۶	نمایش دوم: در اثبات عذاب قبر و عالم برزخ
۶۱۸	نمایش سوم: ردّ استشهاد به آیه «أَمْتَنَا اثْنَتَيْنِ» در اثبات عذاب قبر
۶۲۱	طراز: در اینکه حیات برزخی حیاتی ناقص است
۶۲۳	انجام: در تجسم اعمال و قرین بودن آنها با صاحبان خود
۶۲۷-۶۴۰	حدیث چهلم: سرنوشت ارواح مؤمنان پس از مرگ
۶۳۰	تفسیر مفردات حدیث
۶۳۲	نمایش اول: در مخلوق بودن بهشت و دوزخ در حال حاضر
۶۳۴	نمایش دوم: باقی ماندن نفس ناطقه پس از مرگ و تعلّق آن به قالب مثالی
۶۳۷	نمایش سوم: در بطلان تناسخ
۶۳۹	انجام: در تجرّد قوالب مثالی برزخ

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه ناشر

یکی از بهترین و نزدیکترین راههای آشنایی با فرهنگ و معارف اصیل اسلامی، ورود به فضای عطرآگین احادیث مروی از پیامبر اکرم و ائمه معصومین علیهم السلام می باشد. جوامع روایی ما اگر چه مشحون از این احادیث است ولی طبیعی است که استفاده از یک مجموعه روایی که مشتمل بر چندین هزار روایت است از هیچ روی برای افراد غیر متخصص امکان پذیر و ثمربخش نخواهد بود. خوشبختانه بنابر یک سنت پسندیده که خود مأخوذ از روایتی از حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله می باشد (حدیث اول مجموعه حاضر) علمای ما غالباً مبادرت به جمع چهل روایت برگزیده از میان مجموعه احادیث به عنوان «اربعین» می نموده اند.

اربعینات علمای ما متضمن فوائد چند است: اول آنکه: همانطور که اشاره شد گزینش چهل حدیث از میان هزاران حدیث، خود مستلزم بکارگیری ذوق و قریحه می باشد، و نتیجه احادیث برگزیده در موضوع خود غالباً از پرمحتواترین احادیث محسوب می شوند و یا اینکه شرح و توضیح احادیث مشکل و غامض می باشند. دوم اینکه: در گزینش فوق لاجرم هر حدیثی از لحاظ سلسله سند کاملاً مورد مذاقه قرار گرفته و از این جهت خالی از هرگونه خدشه و مناقشه می باشد. سوم و از همه مهمتر اینکه: آنچه در بیان احادیث از گزینش آنها شاید مهمتر باشد، فهم مضامین سخنان معصومین علیهم السلام و به اصطلاح «فقه الحدیث» و درایت معانی عالی آنهاست.

کتاب اربعین علامه جلیل القدر شیخ بهاء الدین عاملی معروف به شیخ بهائی، یکی از بهترین کتب اربعینات علمای شیعه است. در این کتاب احادیث گوناگون از ابواب مختلف معارف اسلامی از معارف عقلی و اعتقادی تا مباحث اخلاقی و فقهی جمع آوری شده است. مؤلف علامه آن یکی از شخصیتهای فوق العاده برجسته تاریخ تشیع است که در همه شاخه های فرهنگ اسلامی از جمله صاحب نظران درجه اول بوده است، و متأسفانه برای جامعه معاصر ما آنچنانکه باید شناخته نیست.

به مجموع این ملاحظات بر آن شدیم که کتاب حاضر را با تصحیح مجدد به طریزی نیکو در دسترس علاقمندان به معارف اسلامی قرار دهیم. و از حضرت احادیث اعتلای هر چه بیشتر فرهنگ اسلامی را مسألت داریم.

انتشارات حکمت

شرح حال مؤلف

اعلم علمای متأخرین و افضل فضلاء متبحرین، جامع معقول و منقول، حاوی فروع و اصول، سلطان علماء و برهان حکماء، عارف صاحب کمال، و فاضل صاحب حال، شیخ امجد، بهاء الملة والدين محمد عاملی — رضوان الله علیه — در شهرت وسیع، و مهارت در علوم، و فضل و کمال به پایمان است که از هرگونه مدحی مستغنی است. نسبت او به حارث همدانی یار مخلص امیرالمؤمنین علیه السلام می رسد و صیت شهرت او به حدی است که کمتر کسی با نام او بیگانه است.

در سال ۹۵۳ به دنیا آمد و در کودکی همراه پدرش شیخ حسین بن عبدالصمد که از شاگردان شهیدثانی بود به ایران آمد. شیخ بهائی از ابرو که به کشورهای مختلف مسافرت کرده و محضر اساتید مختلف در رشته های مختلف را درک کرده و به علاوه دارای استعداد و ذوقی سرشار بوده است، مردی جامع بوده و تألیفات متنوعی دارد. هم ادیب بوده هم شاعر و هم فیلسوف و هم ریاضی دان و مهندس و هم فقیه و هم مفتی. از طب نیز بی بهره نبوده است.

اولین کسی است که یک دوره احکام فقه غیر استدلالی به صورت رساله عملیه به زبان فارسی نوشت، آن کتاب همان است که به نام «جامع عباسی» معروف است.

منصب شیخ الاسلامی ایران پس از محقق کرکی به شیخ علی منشارپدرین شیخ بهائی و پس از وی به شیخ بهائی رسید. او مردی جهانگرد بوده است: به مصر و شام و حجاز و عراق و فلسطین و آذربایجان و هرات مسافرت کرده است.

شیخ اساتید بسیاری را دیده است از آنجمله:

۱ — محقق ثانی، شیخ عبدالعالی کرکی (در فقه و حدیث).

۲ — شیخ محمد بن محمد بن ابی اللطیف مقدسی شافعی (در حدیث عامه).

۳ - شیخ عبدالله یزدی (در معقول).

۴ - مولی علی مدرّس (در علوم ریاضی).

۵ - حکیم عماد الدین محمود نظامی محنّک (در طب).

او شاگردان زیادی تربیت کرده است که از آنجمله اند: ملاصدرا، شیرازی، ملا محمد تقی مجلسی اول، فاضل جواد صاحب «آیات الاحکام» و محقق سبزواری صاحب «کفایه» و «ذخیره».

چنانکه گفته شد شیخ در جامعیت علوم فوق العادگی عجیبی داشته، لذا آثار زیادی در رشته های مختلف از او به یادگار مانده است. مرحوم علامه امینی در «الغدیر» هفتاد و هفت اثر را از او نام می برد که مشهورترین آنها عبارتند از:

۱ - فقه و اصول: جامع عباسی، حبل المتین، مشرق الشمسین.

۲ - درآه و رجال: الوجیزه در علم درایه، حاشیه رجال نجاشی.

۳ - تفسیر: حواشی بر تفسیر بیضاوی و کشاف، عروة الوثقی، عین الحیاة.

۴ - حدیث: اربعین حدیث (کتاب حاضر)، شرح من لایحضره الفقیه.

۵ - ادبیات و حکمت عملی: اسرار البلاغة، فوائد الصمدیة، حاشیه بر مطول، کشکول،

مثنوی های نان و پنیر و شیر و شکر و...

۶ - ادعیه: مفتاح الفلاح، شرح دعای صباح، شرح صحیفه سجادیة به نام حدائق

الصالحین (نا تمام)

۷ - ریاضیات: بحر الحساب، جبر و مقابله، خلاصة الحساب و الهندسة.

۸ - هیئت و نجوم: تشریح الافلاک، رسالة اعمال اسطربلاب، رسالة تضاريس الارض،

شرح بر شرح چغمینی.

شیخ بهائی پس از عمری تحصیل و تدریس و تعلیم، در سال ۱۰۳۱ کبوتر اجل بر بام او

نشست و در شهر اصفهان به رضوان الهی پیوست، و طبق وصیتش در جوار مشهد مقدس

رضوی به خاک سپرده شد. اعلی الله درجته و رفع مقامه.^۲

۱ - ترجمه این کتاب با مقدمه مفصلی از حضرت آیه الله حسن زاده آملی توسط همین مؤسسه (انتشارات حکمت) در سال ۱۳۶۶ به چاپ رسیده است.

۲ - برای اطلاع بیشتر به «الغدیر» ج ۱۱، ص ۲۴۹-۲۸۴ مقدمه «کلیات اشعار و آثار فارسی او»، و «خدمات متقابل ایران و اسلام» ص ۴۹۴ و ۵۸۵ مراجعه شود.

شرح حال مترجم

شیخ شمس‌الدین ابوالمعالی محمد بن علی بن احمد بن نعمه الله بن خاتون عاملی عینائی طوسی، از بزرگان علمای امامیه در قرن یازدهم هجری، و خواهرزاده مرحوم شیخ بهائی مؤلف کتاب حاضر است، که به ابن خاتون عاملی (خاتون آبادی) مشهور می باشد. وی عالمی است فاضل، ماهر، محقق، ادیب، عظیم الشان و جلیل القدر و از تقریظی که مرحوم شیخ در وصف ترجمه حاضر نگاشته و در آغاز کتاب آمده است، عظمت علمی وی احراز می گردد.

او دارای آثار و تألیفات متعدد به شرح زیر است:

- ۱ - تکمیل جامع عباسی، اثر فقهی شیخ بهائی به زبان پارسی.
- ۲ - شرح ارشاد الأذهان، اثر علامه حلی (ره).
- ۳ - حاشیه جامع عباسی، که یکی از شاگردانش در حیدرآباد هند گردآورده و به صورت شرح مبسوطی بر آن کتاب است.
- ۴ - تعلیقاتی بر تحریر علامه در فقه.
- ۵ - توضیح اخلاق عبدالله شاهی، که به زبان پارسی است در شرح اخلاق ناصری خواجه نصیرالدین طوسی (ره).
- ۶ - کتابی در مناقب که احتمالاً تألیف اوست.
- ۷ - ترجمه اربعین (کتاب حاضر) که نام آنرا «ترجمه قطبشاهی» نهاده، زیرا برای سلطان محمد قطبشاه ترجمه کرده است.

تاریخ دقیق وفات وی معلوم نیست، علامه محقق شیخ آقا بزرگ تهرانی در «الذریعه» ۱۰۵۵ دانسته ولی از نسخه ای از «ارشاد علامه» که به خط او نزد مرحوم محدث قمی موجود بوده برمی آید که تا محرم الحرام سال ۱۰۶۸ حیات داشته است. مدفن او در شهر حیدرآباد

هند قرار دارد و زیارتگاه عموم است. روحش شاد و با اولیای کرامش محشور باد.^۱

• • •

روش تصحیح کتاب

متن کتاب حاضر که قبلاً با طبع سنگی منتشر شده بود یکبار رونویسی شده، موارد ویراستاری روی همان نوشته انجام گرفت، سپس یکبار با نسخه خطی کتابخانه ملک که شرح آن خواهد آمد مقابله، و در موارد اختلاف، که اکثراً صحت با نسخه خطی بود همان تحریر شد، و بار دیگر جهت اطمینان بیشتر اصل ترجمه با متن عربی کتاب مقابله گردید، و أحياناً مواردی که از سوی مرحوم مترجم سهوی رخ داده بود در پاورقی ذکر گردید.

منقولات کتاب از قبیل آیات، روایات، اقوال فقهاء و ادباء و غیره نیز با مصادر و منابع آنها مقابله، و همه آنها بحز چند مورد که جلوی شماره‌های آنها در پاورقی خالی است، ذکر شد تا بدینوسیله تحقیق کافی در تصحیح متن و ترجمه به عمل آمده باشد، و در مورد اختلاف نسخ به ذکر مواردی که مغیر معنا بود اکتفا گردید. تنها تصرفی که از سوی ما در این نسخه صورت گرفته اینست که ترجمه فهرست تفصیلی کاملی با ذکر موارد بسیار جزئی در آغاز کتاب آورده بود که ذکر آن مفید به نظر نرسید و تنها به حجم کتاب می افزود، به همین دلیل حذف و بجای آن فهرستی دیگر تنظیم گردید، و نیز مترجم مباحث کتاب را به آغاز و نمایش و طراز و انجام تقسیم نموده بود، ولی شرحی در عناوین ننهاده بود که آن نیز اضافه گردید ولی غالباً این عنوانها از فهرست مذکور مترجم اخذ گردیده است.

در مورد فهرست مصادر متذکر می شویم که چون چاپهای آنها اغلب مشخص بود از ذکر این فهرست خودداری شد.

نسخه‌های خطی کتاب

- ۱ - نسخه‌ای است به خط نسخ خوش متعلق به کتابخانه ملی ملک در ۲۴۲ ورق، به شماره ۲۲۰۷، به کتابت محمد کاظم بن مظفر فرسفجی در ذی الحجة السرام ۱۰۸۹. رمز (ک)
- ۲ - نسخه‌ای است به خط نستعلیق خوب متعلق به کتابخانه مجلس شورای اسلامی در ۳۲۵ صفحه، بدون شماره، و نام کاتب و تاریخ کتابت از کنار صفحه آخر حذف شده و صفحه ناقص است. رمز (م)

۱ - شرح بیشتر زندگی مترجم را در این کتابها ببینید: اعیان الشیعة، الکنی والالقباب، أمل الآمل، الذریعة، ریاض العلماء، فوائد الرضویة، طبقات أعلام الشیعة قرن یازدهم.

این بود شرح مختصری از زندگینامه مرحوم مؤلف و مترجم و روش تصحیح این کتاب
گرانقدر و سودمند. امید آنکه مورد قبول پروردگار و امامان و آلایبار، و پذیرش مؤلف علامه
و مترجم فهامه، و نیز مورد توجه خوانندگان گرامی قرار گیرد، و توفیق علم و عمل و خدمت
بیشتر و بهتر به این ناچیز بنده عنایت گردد.

۲۱ جمادی الاولی ۱۴۰۹ = ۱۳۶۷/۱۰/۱۰

حسین استادولی

www.ketab.ir